

Martin Dahl*
Yelyzaveta Skomorokhova**

WPŁYW BREXITU NA RELACJE MIĘDZY PAŃSTWAMI W UNII EUROPEJSKIEJ ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM NOWEJ ROLI NIEMIEC

WPROWADZENIE

Wynik przeprowadzonego w 2016 roku referendum dotyczącego wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej dla wszystkich był zaskoczeniem. Precedens tego wydarzenia polegał na tym, że po raz pierwszy w historii Unii Europejskiej dane państwo zadecydowało o opuszczeniu ugrupowania integracyjnego, a nie o przystąpieniu do niego. Dodatkowo liczne wydarzenia kryzysowe w Unii Europejskiej jakie wystąpiły w ostatniej dekadzie przyczyniły się do tego, że relacje między państwami europejskimi w coraz większym stopniu definiował realizm aniżeli liberalizm¹. Państwa europejskie zaczęły się koncentrować na własnych interesach, spychając europejską solidarność na dalszy plan. Nadmierne zadłużenie i ryzyko bankructwa takich państw, jak: Grecja, Hiszpania, Portugalia, Cypr czy Irlandia doprowadziły do największego kryzysu w Unii Europejskiej od momentu jej powstania². Rosnąca liczba problemów nasila tendencje nacjonalistyczne i izolacjonistyczne w Euro-

* Martin Dahl – dr, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie, Wydział Ekonomii i Zarządzania, m.dahl@lazarski.edu.pl

** Yelyzaveta Skomorokhova – Uczelnia Łazarskiego w Warszawie, Wydział Ekonomii i Zarządzania, el.skomorokhova@gmail.com

¹ P. Olszewski, A. Chojan, *Polityka zagraniczna Unii Europejskiej. Mit czy rzeczywistość?*, „Roczniki Nauk Społecznych”, t. 41, Lublin 2017, s. 129–147.

² M. Dahl, *Niemiecki model społecznej gospodarki rynkowej jako wzór dla polskich przemian systemowych po 1989 roku*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2015, s. 252–253.

pie, czego wyrazem był m.in. wynik referendum w Wielkiej Brytanii. Kryzys zadłużeniowy państw Europy Południowej z jednej strony obnażył słabość ich gospodarek i brak konkurencyjności na globalnym rynku, z drugiej zaś umocnił pozycję Republiki Federalnej Niemiec jako politycznego i ekonomicznego lidera w Europie³. Natomiast kryzys imigracyjny z 2015 roku uwidocznił podziały na Europę Zachodnią i Europę Wschodnią, również sytuując Niemcy w centrum wydarzeń. Politycy w Europie poszukują skutecznych rozwiązań na pojawiające się problemy, jednak nie jest to łatwe, a potencjalne konsekwencje podejmowanych decyzji są trudne do oszacowania.

Jednym z najważniejszych zadań dla państw Unii Europejskiej są dziś negocjacje związane z Brexitem oraz wypracowanie nowych relacji między pozostałymi państwami członkowskimi. Wyjście Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej na pierwszy rzut oka umocni pozycję Niemiec w Europie, ale nie można zapominać, że prawdopodobnie nasili istniejące już obawy przed dominacją tego państwa w Europie, w stosunku do którego Wielka Brytania stanowiła naturalną przeciwwagę. Także dla Niemiec opuszczenie Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię nie jest korzystne, gdyż Wielka Brytania to pokaźny rynek zbytu dla niemieckich towarów, zaś rząd brytyjski na forum Unii Europejskiej był sojusznikiem Niemiec w zakresie liberalizacji licznych przepisów czy ograniczania wydatków na kosztowną Europejską Politykę Rolną. Wszystkie te czynniki powodują, że po Brexicie Unia Europejska stanie się inną organizacją, natomiast państwa członkowskie będą zmuszone wypracować nowe relacje zarówno z Wielką Brytanią, jak i między sobą. Niniejsze opracowanie jest próbą oceny konsekwencji związanych z Brexitem oraz analizą nowej równowagi sił w Unii Europejskiej po wystąpieniu z niej Wielkiej Brytanii.

1. PARTNERSKIE RELACJE MIĘDZY PAŃSTWAMI ORAZ RÓWNOWAŻENIE POTENCJAŁÓW POSZCZEGÓLNYCH PAŃSTW JAKO FUNDAMENT FUNKCJONOWANIA UNII EUROPEJSKIEJ

Integrację europejską należy rozumieć jako zespół procesów oraz zjawisk mających na celu tworzenie się wspólnoty opartej na podobnym dziedzictwie kulturowym oraz współpracy gospodarczej, politycznej i społecznej⁴. Cechą

³ K. Garczewski, *Niemcy w stosunkach międzynarodowych na tle kryzysu gospodarczego w Unii Europejskiej*, [w:] M. Guzek (red.), *Ekonomia i polityka w kryzysie. Kierunki zmian w teoriach*, Uczelnia Łazarskiego i ISPPAN, Warszawa 2012, s. 333–343.

⁴ J.M. Fiszer, *Unia Europejska a Polska – dziś i jutro*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa 1994, s. 22.

charakterystyczną integracji europejskiej jest to, że zaczęła się ona od integracji ekonomicznej w jednej tylko dziedzinie gospodarki⁵, a następnie rozszerzyła na pozostałe obszary gospodarki oraz na sferę polityczno-społeczną. Unia Europejska jest nie tylko wspólnotą ekonomiczną, ale także polityczną, społeczną, prawną i kulturową. Kluczową rolę w relacjach pomiędzy państwami odgrywa równowaga sił członkowskimi, równoważenie potencjałów, którymi dysponują poszczególne kraje. System instytucjonalny Unii Europejskiej jest skonstruowany tak, aby żadne z państw nie mogło uzyskać przewagi nad pozostałymi. Nie oznacza to jednak, że w Unii Europejskiej wszystkie państwa są równe. Potencjał ekonomiczny, społeczny czy demograficzny mają istotne znaczenie w kształtowaniu stosunków między poszczególnymi państwami. Jednoznacznie pokazał to kryzys zadłużeniowy, podczas którego to państwom borykającym się z trudnościami, w zamian za pomoc, narzucono niemiecką wizję rozwiązania problemów. Z drugiej strony, podczas kryzysu imigracyjnego można było zaobserwować zupełnie odwrotny proces. Próba narzucenia przez silniejsze kraje sposobów zarządzania kryzysem zakończyła się fiaskiem.

Celem równoważenia potencjałów i dążenia do pogłębienia współpracy w Unii Europejskiej jest przede wszystkim zagwarantowanie pokoju w Europie. Dążenie do utrzymania równowagi między państwami przejawia się w polityce zawierania sojuszy w obrębie Unii Europejskiej, wzroście znaczenia dyplomacji oraz w powoływaniu instytucji regulujących kwestie sporne.

Pozycja danego kraju w Unii Europejskiej określona jest przez:

„jego zdolność do wywierania skutecznego, a więc także zgodnego z jego interesami, wpływu na politykę i kierunki rozwoju Unii, przejawiająca się w szczególności w zdolności do oddziaływania na proces decyzyjny”⁶.

Do tradycyjnych czynników determinujących zdolność oddziaływania danego kraju na inne państwa Unii Europejskiej zalicza się: wielkość kraju, potencjał demograficzny, jakość kapitału ludzkiego, siłę gospodarczą i militarną oraz sytuację geopolityczną⁷. Kluczem do realizacji własnych interesów jest aktywne uczestnictwo w organach decyzyjnych, w tym: otwartość na argumenty oponentów, przygotowanie negocjacyjne, umiejętność wypracowywania konsensusu, zdolność do zawierania koalicji *ad hoc*. O pozycji i wpływach danego

⁵ E. Latoszek, *Integracja europejska. Mechanizmy i wyzwania*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007, s. 63.

⁶ M. Dowgielewicz, *Pozycja Polski w Unii Europejskiej po wejściu w życie Traktatu z Lizbony*, „Sprawy Międzynarodowe” nr 2(LXIII)2010, Warszawa 2010, s. 7.

⁷ *Ibidem*, s. 7.

państwa w Unii Europejskiej decyduje skuteczna polityka europejska, oparta na właściwej diagnozie charakteru wspólnotowego środowiska politycznego⁸. Należy jednak pamiętać, że pozycja danego państwa w Unii Europejskiej nie jest kategorią stałą, lecz dynamiczną, ulegającą zmianie w czasie pod wpływem procesów zachodzących na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej oraz społecznej⁹.

Równowagę interesów w Unii Europejskiej ma gwarantować Traktat z Lizbony, który wszedł w życie w 2009 roku. Zapisy traktatu wprowadzają równowagę instytucjonalną, rozumianą z jednej strony jako klasyczny trójpodział władzy – na władzę wykonawczą, ustawodawczą i sądowniczą, z drugiej zaś, jako równoważenie interesów ponadnarodowych i państwowych w ramach Unii Europejskiej. Działalność instytucji unijnych powinna się charakteryzować harmonijnym wcielaniem w życie zasad demokracji, efektywności oraz sprawiedliwości, co zostało przyjęte w Traktacie Lizbońskim. Stało się tak ze względu na narastający problem deficytu demokracji w Unii Europejskiej, niechęć do wzmacniania pozycji Komisji Europejskiej i ambiwalentny stosunek do aktywności orzeczniczej Trybunału Sprawiedliwości UE¹⁰.

Po ponad 8 latach od wejścia w życie Traktatu z Lizbony można stwierdzić, że przyjęte w nim zapisy nie uchroniły Unii Europejskiej przed zagrożeniem spowodowanym różnicą interesów poszczególnych państw oraz dysproporcjami wynikającymi z ich potencjałów. Jednoznacznie pokazały to takie zdarzenia, jak kryzys zadłużeniowy państw strefy euro czy kryzys imigracyjny po 2015 roku¹¹. Pograżone trudnościami państwa Unii Europejskiej stały się dla licznych populistów i środowisk skrajnych wygodnym pretekstem do wysunięcia zarzutów, czy to o tendencje hegemonalne, jak w przypadku Niemiec, czy też o brak solidarności, co dotyczyło państw środkowowschodniej Europy. Fałszywie wyciągnięte wnioski i nieadekwatna ocena problemów z jakimi zetknęła się Unia Europejska w drugiej dekadzie XXI wieku doprowadziły do zachwiania delikatnej równowagi między państwami, prowokując zarazem

⁸ J.M. Fiszer, *Polityczne i społeczno-ekonomiczne aspekty wprowadzenia euro w Polsce*, „Studia Polityczne” nr 24, Warszawa 2009, s. 126.

⁹ J. Borkowski, *Nowe cele i zadania polskiej polityki integracyjnej po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, [w:] J.M. Fiszer (red.), *Polska polityka integracyjna po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, ISPPAN, Warszawa 2006, s. 145.

¹⁰ D. Ritleng (ed.), *Independence and Legitimacy in the Institutional System of the European Union*, Oxford University Press, Oxford 2016.

¹¹ M. Dahl, *Europejski kryzys imigracyjny i jego konsekwencje dla Republiki Federalnej Niemiec – aspekty polityczne, społeczne i gospodarcze*, „Studia Polityczne” Nr 4/44, 2016, s. 241–262.

tendencje izolacjonistyczne. To z kolei doprowadziło do kampanii referendalnej w Wielkiej Brytanii, radykalizacji postaw licznych środowisk politycznych oraz dryfu niektórych państw wschodniej Unii Europejskiej w kierunku reżimów autorytarnych.

2. ROLA I ZNACZENIE WIELKIEJ BRYTANII W UNII EUROPEJSKIEJ

Historia relacji między Wielką Brytanią a pozostałymi państwami kontynentu zawsze była szczególna. Wielka Brytania położona jest na obrzeżach kontynentu, ale jej wpływ na kwestie europejskie był znaczący, aczkolwiek często kontrowersyjny. Świadczyć o tym może chociażby zaproponowana w 1946 roku przez brytyjskiego premiera – Winstona Churchilla, propozycja utworzenia „Stanów Zjednoczonych Europy” jako sposobu na rozwiązanie odwiecznych sporów i konfliktów między państwami europejskimi. Ten sam premier nie zakładał jednak uczestnictwa w zaproponowanym przez siebie projekcie własnego kraju¹².

Wielka Brytania, mimo prób zbliżania się do Europy i chęci przystąpienia do ugrupowania integracyjnego, dopiero w 1973 roku stała się członkiem Wspólnot Europejskich. Ponadto, od początku jej relacje z innymi państwami charakteryzował pewien dystans, czego wyrazem stały się liczne szczególne prawa jakimi dysponowała Wielka Brytania od momentu członkostwa we Wspólnotach Europejskich, a następnie w Unii Europejskiej. Trafnie zauważył to Robert Belina twierdząc, że:

„burzliwe losy Wielkiej Brytanii we Wspólnocie nie skończyły się wraz z zakończeniem negocjacji akcesyjnych. W początkowym okresie członkostwa kontrowersje występowały zwłaszcza wewnątrz Zjednoczonego Królestwa, gdzie dwie główne partie miały odrębne zdanie na temat europejskiej integracji”¹³.

Nie zmienia to faktu, że jako druga największa gospodarka europejska i szósta na świecie, Wielka Brytania odgrywa jedną z kluczowych ról w Unii Europejskiej.

¹² P. Biskup, „Stany Zjednoczone Europy” Winstona Churchilla, tłumaczenie, „Przegląd Europejski” Nr 2, 2012, s. 112–144.

¹³ R. Belina, *Wielka Brytania w procesie integracji europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem unii gospodarczo-walutowej*, www.ugiw.umcs.lublin.pl/Belina_Robert.pdf [dostęp: 13.06.2017], s. 18.

Genezy charakterystycznego rodzaju relacji między Wielką Brytanią a Unią Europejską należy szukać na początku XVII wieku, kiedy to Królestwo Brytyjskie zaczęło intensywnie się rozrastać, głównie poprzez podbój nowych terenów i ekspansję kolonialną. Wielka Brytania w bardzo szybkim czasie stała się globalnym mocarstwem światowym. Wraz z zakończeniem II wojny światowej, podziałem świata na dwa przeciwstawne bloki, a także uzyskaniem niepodległości przez liczne kolonie, globalna rola Wielkiej Brytanii uległa znaczącemu przeobrażeniu. Możliwość aktywnego oddziaływania na arenie międzynarodowej przez Królestwo Brytyjskie zostało poważnie ograniczone, jednak w mentalności brytyjskiej i społecznym odbiorze do dziś powszechne są aspiracje mocarstwowe i nieadekwatna wiara w globalny zasięg brytyjskich wpływów oraz interesów.

Wielka Brytania od początku we Wspólnotach Europejskich była krajem z największą liczbą specjalnych praw lub wyjątkowych ustępstw. Brytyjczycy postanowili nie uczestniczyć w takich europejskich projektach, jak: strefa Schengen czy unia monetarno-walutowa. Zauważyć jednak należy, że w wielu obszarach aktywność brytyjska na forum europejskim była konstruktywna, zwłaszcza na polu polityki zagranicznej, polityki bezpieczeństwa czy liberalizacji przepisów unijnych. Wyznacznikiem brytyjskiej polityki europejskiej było odrzucenie głębszej integracji politycznej Wspólnoty, przy jednoczesnym wsparciu wolnego handlu i pogłębianiu integracji gospodarczej w duchu liberalizmu gospodarczego. Dzięki takiemu podejściu, jednym z większych beneficjentów rozszerzenia Unii Europejskiej z 2004 roku stała się siła robocza z nowych państw członkowskich. Wielka Brytania postanowiła, że od razu otworzy swój rynek pracy dla pracowników z Europy Środkowej. Pomimo znacznych korzyści dla brytyjskiej gospodarki, masowa imigracja na wyspy brytyjskie doprowadziła do polaryzacji społeczeństwa brytyjskiego na zwolenników pozostania w Unii Europejskiej oraz na zwolenników opuszczenia przez Wielką Brytanią struktur europejskich. Negatywne konsekwencje otwartego rynku pracy były jednym z głównych argumentów rozpoczęcia kampanii referendalnej za Brexitem. Jak zauważa Oliver Hawkins, w 2015 r. aż 3,16 miliona osób aktywnych na brytyjskim rynku pracy pochodziło z innych państw członkowskich UE¹⁴. Ostatecznie strach przed imigrantami stał się jednym z przewodnich tematów nurtujących Brytyjczyków.

¹⁴ O. Hawkins, *Migration Statistics*, House of Commons Library, London 2017, s. 23.

3. JAK BREXIT WPŁYNIE NA RELACJE POMIĘDZY PAŃSTWAMI W UNII EUROPEJSKIEJ?

Konsekwencje Brexitu są bardzo trudne do oszacowania, gdyż w dużej mierze zależą od ostatecznego wyniku negocjacji pomiędzy Unią Europejską a Wielką Brytanią. W przypadku zawarcia pozytywnego i satysfakcjonującego dla obydwu stron porozumienia nie należy się spodziewać istotnych turbulencji, gdyż Wielka Brytania mogłaby nawiązać relacje z państwami Unii Europejskiej na kształt tych, jakie mają państwa Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Zupełnie inaczej będzie wyglądała sytuacja w przypadku tzw. „twardego” Brexitu, czyli automatycznego wyjścia Wielkiej Brytanii z UE po dwóch latach od złożenia wniosku o opuszczenie UE przez Wielką Brytanię, nawet w sytuacji braku porozumienia.

Wielka Brytania od początku była „trudnym” partnerem we Wspólnocie Europejskiej. Stosunek Brytyjczyków do Unii Europejskiej zawsze był bardziej instrumentalny aniżeli w innych państwach członkowskich, czego wyrazem była chociażby odmowa przystąpienia tego państwa do strefy euro czy nieuczestniczenie w strefie Schengen. Podjęcie w referendum decyzji w wyjściu Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej oznacza całkowicie nową sytuację zarówno dla Zjednoczonego Królestwa, jak i pozostałych państw Unii Europejskiej. Należy się zgodzić ze zdaniem Almuta Moellera, który już na początku czerwca 2016 roku stwierdził, że pierwszą konsekwencją wyniku referendum za wyjściem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej będzie okres niepewności, który może trwać nawet latami¹⁵.

W dyskusji o skutkach referendum mowa jest o konsekwencjach natury ekonomicznej, politycznej i społecznej. Opuszczenie Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię oznacza utratę drugiego największego płatnika netto do unijnego budżetu oraz odejście państwa, dysponującego trzecią największą ludnością w UE, co zachwieje równowagę między państwami. Odejście państwa o tak dużym potencjale oznacza, z jednej strony, zmiany w strukturze budżetu, z drugiej natomiast, nowy rozkład sił przy podejmowaniu decyzji na forum unijnym.

W roku 2015, kwota jaką Niemcy wpłacili do budżetu Unii Europejskiej wyniosła 14,3 mld euro, Wielka Brytania wpłaciła 11,5 mld euro, zaś trzeci największy płatnik netto – Francja – 5,5 mld euro¹⁶. W przypadku twarde-

¹⁵ A. Möller, *Die EU ohne Großbritannien: Politische Folgefragen*, Bundeszentrale für politische Bildung, www.bpd.de [dostęp: 05.05.2017].

¹⁶ H. Kafsack, *EU-Haushalt: Deutschland überweist das meiste Geld an Brüssel*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 08.08.2016.

go Brexitu oznacza to, że w latach 2019–2020 tylko na Niemcy przypadną dodatkowe koszty finansowania Unii Europejskiej w wysokości 4,5 mld euro rocznie. Brak Wielkiej Brytanii w Unii Europejskiej oznacza rozpad koalicji państw składającej się z: Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii, Austrii, Finlandii i państw bałtyckich, które opowiadały się za ograniczaniem redystrybucji środków na poziomie europejskim. Łącznie państwa te obejmowały liczbę ludności przekraczającą próg 35%, który zgodnie z Traktatem Lizbońskim umożliwia blokowanie decyzji na forum Unii Europejskiej¹⁷. Wyjście Wielkiej Brytanii oznacza, że Niemcy tracą ważnego partnera, który był zwolennikiem prowadzenia liberalnej polityki gospodarczej oraz przestrzegania dyscypliny budżetowej. Brytyjski pragmatyzm szczególnie ceniony był przez polityków niemieckich, którzy na forum europejskim często współpracowali z politykami z Wielkiej Brytanii w takich obszarach, jak ograniczanie subwencji, rozwój wolnego handlu, ograniczanie praktyk monopolistycznych, czy rozwój digitalizacji. Brak brytyjskiego wsparcia w instytucjach europejskich osłabi pozycję Niemiec jako zwolennika liberalnego kursu w polityce ekonomicznej, wzmocni natomiast pozycję państw Europy Południowej opowiadających się za rozluźnieniem dyscypliny budżetowej oraz zwiększeniem wydatków publicznych.

Także dla Wielkiej Brytanii rozstanie z Unią Europejską nie będzie przedsięwzięciem ani łatwym, ani korzystnym. Kraje Unii Europejskiej są największym odbiorcą brytyjskiego eksportu – ponad 40% brytyjskich dóbr i usług jest kierowanych do państw europejskich. Dodatkowo Wielka Brytania stanowiła zaplecze dla sektora finansowego Unii Europejskiej. Ponad jedna trzecia transakcji finansowych w Unii Europejskiej odbywa się za pośrednictwem brytyjskiego sektora finansowego¹⁸. Z drugiej strony nie można zapominać, że Wielka Brytania jest największym importerem dóbr z kontynentu, co ma szczególne znaczenie dla firm pochodzących z Niemiec. Według Clemensa Fuesta – prezydenta *Wirtschaftsforschungsinstitut Ifo*, po Wielkiej Brytanii to właśnie Niemcy tracą najwięcej na Brexicie. Długookresowo gospodarka Niemiec może utracić nawet 3% swojej wydajności gospodarczej, ponieważ Wielka Brytania jest dla największej gospodarki Europy trzecim największym partnerem gospodarczym. Niemieckie firmy rocznie eksportują na wyspy brytyjskie towary i usługi o wartości ponad 120 mld euro, co oznacza, że około 750 000 miejsc pracy w Niemczech uzależnionych jest od eksportu do Wielkiej

¹⁷ K. Köster, *Deutschland ohne Briten*, „Stuttgarter Nachrichten“, 28.03.2017.

¹⁸ M. Theurer, *Mögliche wirtschaftliche Folgen des Brexit*, Bundeszentrale für politische Bildung, www.bpd.de [dostęp: 05.05.2017].

Brytanii. Brexit może powodować utrudnienia w handlu, wzrost biurokracji oraz wydłużenie czasu dostaw, co z kolei przełoży się na większe koszty. Konsekwencją tego może być spadek obrotów handlowych, głównie w branży samochodowej, ale także w farmaceutycznej i chemicznej¹⁹. Na Brexicie prawdopodobnie skorzysta niemiecki sektor finansowy, gdyż większość instytucji finansowych aktywnych na europejskim rynku prawdopodobnie przeniesie się do Niemiec.

Gospodarczo – na tle innych państw – pozycja i potencjał Niemiec ulegnie wzmocnieniu. Należy jednak mieć na uwadze, że takie wzmocnienie nie leży w interesie Niemiec. Z jednej strony nasili to obawy przed niemiecką dominacją w Europie, z drugiej strony będzie oznaczało konieczność przejęcia przez to państwo większej odpowiedzialności za politykę europejską oraz ciężaru finansowania Unii Europejskiej.

Te wszystkie czynniki pokazują, jak silne i głębokie są połączenia gospodarcze pomiędzy Zjednoczonym Królestwem a Europą i dlaczego kwestie ekonomiczne Brexitu są przedmiotem licznych analiz. Należy zauważyć, że większość ekonomistów zwraca uwagę przede wszystkim na negatywne konsekwencje wyjścia z Unii Europejskiej dla Wielkiej Brytanii. Według brytyjskiej organizacji zrzeszającej pracodawców – CBI, Brexit może kosztować Wielką Brytanię nawet 100 mld funtów oraz utratę nawet miliona miejsc pracy do końca drugiej dekady XXI wieku²⁰. PwC szacuje, że w wyniku Brexitu PKB Wielkiej Brytanii do roku 2020 może być niższe od 3% do nawet 5,5%²¹. Jeszcze mniej optymistyczne są prognozy niemieckiej fundacji Bertelsmanna, według których Brexit może kosztować Wielką Brytanię utratę dobrobytu nawet do 300 mld euro w perspektywie długookresowej²². Należy jednak podkreślić, że straty na poziomie ekonomicznym poniesie nie tylko Wielka Brytania, ale także pozostałe państwa Unii Europejskiej. Dlatego należy się spodziewać, że negocjacje dotyczące sfery gospodarczej będą kwestią fundamentalną podczas rozmów.

Analizując konsekwencje wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej na poziomie politycznym, należy spodziewać się przede wszystkim wzmocnienia roli Francji. W sytuacji, gdy Unię Europejską opuści jedno z dwóch mocarstw atomowych, będących stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ, Francja pozostanie jedyną siłą militarną w Unii Europejskiej dysponującą bronią

¹⁹ C. Neuhaus, T. Warnecke, M. Grabitz, *Was der Brexit für uns bedeutet*, „Der Tagesspiegel“, 24.06.2016.

²⁰ CBI, www.cbi.org.uk [dostęp: 06.05.2017].

²¹ *Leaving the EU: Implications for the UK economy*, PwC Raport, marzec 2016, s. 3.

²² M. Theurer, *Mögliche...*, *op. cit.*

atomową. To z kolei oznacza, że państwo to będzie miało większy wpływ na europejską politykę bezpieczeństwa. Ponadto uzyska możliwość większego oddziaływania na politykę prowadzoną przez Niemcy. Francuski prezydent François Hollande już w 2012 roku opowiedział się za wzmocnieniem europejskiej współpracy w zakresie polityki bezpieczeństwa i obrony, wzrostem inwestycji tworzących nowe miejsca pracy oraz harmonizacją prawa podatkowego. Należy się spodziewać, że nowy proeuropejski prezydent Francji – Emmanuel Macron będzie kontynuatorem tejsze polityki.

Wynik referendum w Wielkiej Brytanii uzmysłowił również europejskim politykom konieczność podjęcia niezbędnych reform. Trudność w ich wdrożeniu polega głównie na tym, że większość państw tzw. starej Unii uważa, że sposobem na europejskie problemy jest pogłębienie procesu integracji europejskiej, podczas gdy państwa skupione wokół Grupy Wyszehradzkiej uważają, że przyczyną licznych problemów jest zbyt mała rola państw narodowych na forum europejskim. Stanowisko Wielkiej Brytanii w tym zakresie bliższe było państwom Europy Środkowej. Wyjście Wielkiej Brytanii oznacza, że w sytuacji tak rozbieżnych stanowisk wśród krajów Unii Europejskiej, wzmocnione zostanie grono państw europejskich opowiadających się za Unią Europejską dwóch lub wielu prędkości. Realizacja tego scenariusza oznacza, że na forum europejskim zmarginalizowane zostaną wschodnie państwa Unii Europejskiej, które z jednej strony sprzeciwiają się pogłębieniu procesu integracji europejskiej, z drugiej zaś są największymi beneficjentami unijnych środków finansowych. W sytuacji powstania Europy dwóch prędkości państwa te zapewne będą miały mniejszy wpływ na decyzje podejmowane w gronie państw opowiadających się za ściślejszą współpracą. Dodatkowo dla państw Grupy Wyszehradzkiej Brexit oznacza niepewność co do losu licznych obywateli tych państw żyjących na wyspach brytyjskich.

PODSUMOWANIE

Podsumowując, można stwierdzić, że największą cenę za Brexit, z dużym prawdopodobieństwem, paradoksalnie zapłaci Wielka Brytania, choć na procesie tym tracą wszystkie państwa Unii Europejskiej. Jest to cena jaką narody europejskie będą musiały zapłacić za ulegnięcie populizmowi i pokusie izolacjonizmu, jako sposobowi na trapiące Europę problemy.

Podstawową konsekwencją podjęcia decyzji o opuszczeniu przez Wielką Brytanię Unii Europejskiej będzie utrata wpływu tego państwa na politykę prowadzoną w Europie, ale także i na świecie. W zglobalizowanym świe-

cie siła poszczególnych państw europejskich zależy od stopnia ich wpływu na podejmowane decyzje w Unii Europejskiej. Dotyczy to również Wielkiej Brytanii. Dodatkowo Wielka Brytania po wyjściu z Unii Europejskiej będzie zmuszona zmierzyć się z nasilającymi się procesami separatystycznymi we własnym państwie. Wbrew zapowiedziom polityków brytyjskich, Brexit oznacza ograniczenie roli Wielkiej Brytanii na arenie międzynarodowej.

Kolejnym przegranym Brexitu wydają się być państwa Grupy Wyszehradzkiej, których społeczeństwa w podobnym stopniu uległy populistycznym i nacjonalistycznym hasłom. Narodowo-konserwatywne rządy sprawujące władzę w tych państwach widziały w Wielkiej Brytanii sojusznika hamującego proces pogłębiania integracji europejskiej. W sytuacji wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, i przy braku rewizji prowadzonej przez te państwa polityki europejskiej, należy się spodziewać ich marginalizacji na forum europejskim.

Do przegranych Brexitu możemy zaliczyć także Niemcy, ponieważ państwo to wraz z odejściem Wielkiej Brytanii utraci cennego sojusznika w kwestiach liberalizmu gospodarczego. Z państw Unii Europejskiej, Niemcy poniosą także największe koszty związane z Brexitem, jednak siła i potencjał tego państwa w Unii Europejskiej wzrośnie. Aczkolwiek nie jest to scenariusz pożądaný przez polityków niemieckich, ponieważ mimo wzrostu znaczenia tego państwa w Unii Europejskiej, Niemcy będą zmuszone prowadzić jeszcze bardziej ostrożną i powściągliwą politykę względem swoich partnerów w Europie.

Brexit natomiast wydaje się być do pewnego stopnia korzystny dla państw Europy Południowej, które mogą liczyć na większą wyrozumiałość dla swoich pomysłów na rozwiązanie problemów gospodarczych pod warunkiem, że państwa Unii Europejskiej podejmą decyzję o utrzymaniu po Brexicie budżetu unijnego na niezmiennym poziomie.

Wynik referendum najkorzystniejszy wydaje się być dla Francji, gdyż stwarza możliwość odbudowania roli i znaczenia tego państwa w Unii Europejskiej. W sytuacji opuszczenia struktur europejskich przez Wielką Brytanię i licznych eurosceptycznych rządach na wschodzie Unii Europejskiej, Francja we współpracy z Niemcami może ponownie stać się siłą napędową Unii Europejskiej, a tym samym uzyskać większy wpływ na przebieg procesu integracji europejskiej.

BIBLIOGRAFIA

- Belina R., *Wielka Brytania w procesie integracji europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem unii gospodarczo-walutowej*, www.ugiw.umcs.lublin.pl/Belina_Robert.pdf [dostęp: 13.06.2017].
- Biskup P., „*Stany Zjednoczone Europy*” Winstona Churchilla, tłumaczenie, „Przegląd Europejski” Nr 2, 2012.
- Borkowski J., *Nowe cele i zadania polskiej polityki integracyjnej po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, [w:] J.M. Fiszer (red.), *Polska polityka integracyjna po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, ISPPAN, Warszawa 2006.
- CBI, www.cbi.org.uk [dostęp: 06.05.2017].
- Dahl M., *Europejski kryzys imigracyjny i jego konsekwencje dla Republiki Federalnej Niemiec – aspekty polityczne, społeczne i gospodarcze*, „Studia Polityczne” Nr 4/44, 2016.
- Dahl M., *Niemiecki model społecznej gospodarki rynkowej jako wzór dla polskich przemian systemowych po 1989 roku*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2015.
- Dowiegiewicz M., *Pozycja Polski w Unii Europejskiej po wejściu w życie Traktatu z Lizbony*, „Sprawy Międzynarodowe” nr 2(LXIII)2010.
- Fiszer J.M., *Polityczne i społeczno-ekonomiczne aspekty wprowadzenia euro w Polsce*, „Studia Polityczne” nr 24, 2009.
- Fiszer J.M., *Unia Europejska a Polska – dziś i jutro*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa 1994.
- Garczewski K., *Niemcy w stosunkach międzynarodowych na tle kryzysu gospodarczego w Unii Europejskiej*, [w:] M. Guzek (red.), *Ekonomia i polityka w kryzysie. Kierunki zmian w teoriach*, Uczelnia Łazarskiego i ISPPAN, Warszawa 2012.
- Hawkins O., *Migration Statistics*, House of Commons Library, London 2017.
- Kafsack H., *EU-Haushalt: Deutschland überweist das meiste Geld an Brüssel*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 8.08.2016.
- Köster K., *Deutschland ohne Briten*, „Stuttgarter Nachrichten“, 28.03.2017.
- Latoszek E., *Integracja europejska. Mechanizmy i wyzwania*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007.
- Leaving the EU: Implications for the UK economy*, PwC Raport, marzec 2016.
- Möller A., *Die EU ohne Großbritannien: Politische Folgefragen*, Bundeszentrale für politische Bildung, www.bpd.de [dostęp: 05.05.2017].
- Neuhaus C., Warnecke T., Grabitz M., *Was der Brexit für uns bedeutet*, „Der Tagesspiegel“, 24.06.2016.

- Olszewski P., Chojan A., *Polityka zagraniczna Unii Europejskiej. Mit czy rzeczywistość?*, „Roczniki Nauk Społecznych”, t. 41, Lublin 2017.
- Ritleng D. (ed.), *Independence and Legitimacy in the Institutional System of the European Union*, Oxford University Press, Oxford 2016.
- Theurer M., *Mögliche wirtschaftliche Folgen des Brexit*, Bundeszentrale für politische Bildung, www.bpd.de [dostęp: 05.05.2017].

WPŁYW BREXITU NA RELACJE MIĘDZY PAŃSTWAMI W UNII EUROPEJSKIEJ ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM NOWEJ ROLI NIEMIEC

Streszczenie

Wynik przeprowadzonego w 2016 roku w Wielkiej Brytanii referendum dotyczącego opuszczenia przez to państwo Unii Europejskiej był wydarzeniem bezprecedensowym. Po raz pierwszy w historii Unii dany kraj zdecydował o opuszczeniu ugrupowania integracyjnego. Fakt ten wpłynie nie tylko na relacje między Królestwem Brytyjskim a Unią Europejską, ale także na relacje między pozostałymi państwami Unii. Wyjście Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej będzie dużą stratą dla wszystkich państw członkowskich, jednak można domniemywać, że wzmocni również determinację do niezbędnych reform, których Unia Europejska potrzebuje. W wyniku tego procesu rola i znaczenie poszczególnych państw w Unii Europejskiej ulegnie zmianie. Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, jak Brexit wpłynie na relacje między państwami członkowskimi. Szczególna uwaga w przeprowadzonej analizie poświęcona została nowej roli Niemiec jako największego państwa członkowskiego.

BREXIT'S INFLUENCE ON THE RELATIONS BETWEEN THE EUROPEAN UNION MEMBER STATES AND GERMANY'S SPECIAL ROLE

Summary

The result of the British referendum in 2016 was an unprecedented event. For the first time in the history, a country has decided to leave the European Union. This fact will affect not only relations between the UK and the European Union, but also relations between the other EU member

states. The exit of Great Britain from the European Union will be a big loss for all Member States. However, it can be presumed that this fact will also strengthen the determination to make the necessary reforms that the European Union needs. As a result of this process, the role and importance of individual states in the European Union will change. This article attempts to answer the question of how Brexit will affect relations between Member States. Particular attention was paid to the new role of Germany as the largest Member State.

ВЛИЯНИЕ БРЕКСИТА НА ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ГОСУДАРСТВАМИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ С ОСОБЫМ АКЦЕНТОМ НА РОЛЬ ГЕРМАНИИ

Резюме

Результат проведённого в 2016 году в Великобритании референдума о выходе государства из Европейского Союза оказался беспрецедентным событием. Впервые в истории государство приняло решение о выходе из интеграционной группы. Этот факт повлияет не только на отношения между Британским Королевством и Европейским Союзом, но также на взаимоотношения между остальными государствами Евросоюза. Выход Великобритании из Евросоюза будет большой потерей для всех государств-членов, однако можно предполагать, что он также укрепит решимость провести необходимые реформы, потребность в которых назрела в Европейском Союзе. В результате этого процесса изменятся роль и значение отдельных государств в Европейском Союзе. Настоящая статья является попыткой ответа на вопрос о том, каким образом Брексит повлияет на отношения между государствами-членами. Особое внимание в проведённом исследовании было посвящено новой роли Германии как крупнейшего государства-члена ЕС.